

Pankordizam Bernardina Rizzija

(nastavak)

Harmonijska znanost je relativno mlada i još uvijek se razvija. Harmonija se bavi općenito spajanjem različitih elemenata u skladnu cjelinu⁴ ili, još točnije, harmonija je »oblast muzičkog mišljenja koja usklađuje odnose tonova u vertikalnom vidu«⁵. Najjednostavnije, harmonija se bavi akordima i njihovim odnosima. Sve do kraja XIX st. raspored tonova u akordu po tercama važio je kao osnovni princip⁶. U tom razdoblju akord se razvio do vrhunca. Nonakord postaje jedan od karakterističnih akorda. Konac epohe donosi čak undecimne akorde (11 ak.) i tredecimne (13 ak.) akorde⁷; zatim akorde građene od vertikalno nanižanih kvinta. Početkom XX. stoljeća dolazi nizanje kvarta nasuprot dotadašnjoj isključivo terčnoj strukturi akorda⁸.

Napokon, u daljnjem razvoju muzike, u toku XX. st. javljaju se mnoge nove, složenije akordičke tvorevine⁹. Među njima se dakako nalazi pankordizam B. Rizzija s daljnjim proširenjem akorda i njihove strukture.

1. Proširenje akorda

Rizzi piše: »Pankordizam (pancordismo-tutti i suoni) je muzički sistem, u kojem se svi tonovi ljestvice prirodni i alterirani mogu upotrijebiti istodobno u temeljnom akordu i u drugim akordima koji slijede. Pankordizam je tonalni sistem i nalazi mjesto u temperiranom sistemu«¹⁰.

Iako temperiranost predstavlja velike nedostatke¹¹, ipak ima više prednosti: »Između ostalog to da svaki ton može postati centar muzičkog govora i preuzeti funkciju tonike«¹².

Evo stvaralačke klice iz koje sistem ima tri izvora. Npr:

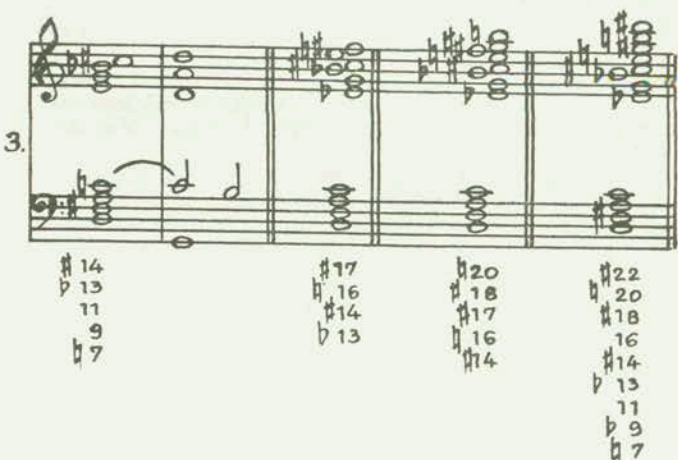
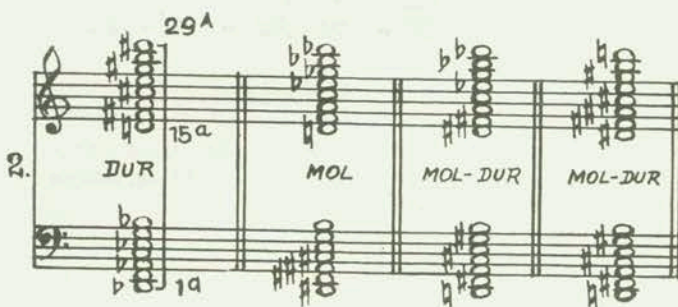
Klica ima tri tona. Svaki ton klice može biti osnovni ili basov ton akorda i ima dvostruku snagu: da proširi akord i da približi najdalje tonalitete^{13a}.

Na toj osnovni ton nižu se terce do kvindecime (15^e) i tako nastaje kvindecimni akord (primjer 1), koji može biti povećan i umanjen.

7	15
5	13
3	11

Prvi septakord 1 i drugi septakord 9 tvore kvindecimni akord. Prema terci i septimi određuje se vrsta akorda (vidi primjer 2). U kvindecimnom akordu (15 ak.) iza intervala none (9^e), undecime (11^e), tredecime (13^e) dolazi interval kvindecima (15^a), koji nije ponavljanje osnovnog tona, nego sasvim različiti ton.

Na taj način prijašnji kvindecimni akord (15 ak.) proširuje se, a iznad njega se postavlja drugi kvindecimni akord (15 ak.). Tako dobivamo 29 ak. (Primjer 2)¹³.

Nastavljajući tako dalje od 15 ak. i 29 ak. na više, nastaju velike harmonije do 43 ak. i 57 akorda¹⁴.

Budući da je sistem tonalan, svi se akordi mogu konstruirati tako da budu akordi dura, mola i mol-dura (miješanog) načina. Dur nastaje velikom tercom i septimom; mol nastaje malom tercom i septimom; mol-dur način nastaje ako je terca velika a septima mala, ili obratno, te ako je povećana ili smanjena kvinta (primjer 2 i 4).

TRIPLA

57^A
43^A
29^A
15^A
1^A

DUR MOL MOL-DUR

BASSA

Osim kvindecimnog akorda (15 ak.) postoje slični kvatuordecim-akordi (14 ak.), zatim 16 ak., 18 ak. itd. Intervali 14^a, 15^a i 16^a ... nisu ponavljane 7^e, 8^e, 9^e nego su sasvim različiti tonovi¹⁵. (Primjer 3.)

Ovi i slični akordi mogu se mijenjati u konstrukciji te postati dur, mol i mol-dur. Prema utisku ovih i sličnih akorda tvore se i određuju glavni i sporedni akordi.

Proširenje akorda je moguće, jer kvindecima (15^a) kvindecimalnog akorda (15 ak.) nije ponavljanje osnovnog tona. Kvindecimalni akord se sastoji od septakorda dura ili mola pa prema tome dolazi do povećane ili umanjene kvindecime, koja nije ponavljanje osnovnog tona i zato daje pravo da se prosljedi dalje. Dakle od prime do kvindecime (15^e) i dalje od 15^e do 57^e (56^e ili 57^e). Kad bi 15^a bila ponavljanje osnovnog tona, moralo bi se tu stati. Budući da nije ponavljanje, može se na bilo kojem tonu ljestvice tvoriti akord uzimajući ga za osnovni ton.

U ovim velikim dur, mol i mol-dur akordima svi su tonovi (glasovi) različiti. Nema niti jedan ton sličan drugome. Enharmonija tonova daje tisuću načina jedne nove i bogate muzike.

S koncem 56 ak. odnosno 57 akorda obuhvatili smo i proširili čitavu klavijaturu. Može se sa sigurnošću utvrditi da je klavijatura od osam oktava samo jedan akord (57 ak.), koji je plod polifone (višezvučne) klice i kvindecimalnog akorda (15 ak.). Ovaj veliki i novi akord ima tisuće novih aspekata s mnogim različitostima prema načinu i obratima (posebno u mol-duru)¹⁶.

Da bismo se privikli na ove velike akorde i utiske, pokušajmo najprije otvirati prvi kvindecimalni akord (na str. 4, primjer 4), zatim drugi napose. Sada skupa prvi i drugi svirati i slušati. Napokon na isti način treći i četvrti kvindecimalni akord. Na koncu sve skupa od prvog do četvrtog kvindecimalnog akorda uključivo svirati

i čut će se da svi tonovi od 1^e — 57^e zvuče ugodno. Na ovaj način monokordizam i pankordizam su sinonimi¹⁷.

Uporište svojih tvrdnja Rizzi nalazi u temperiranom sistemu, alikvotnim tonovima, zatim na teoretskom djelu p. Vallottija (1697 — 1780), franj. konv.¹⁸ koji govori o postojanju kvindecimalnog akorda. Istina kvindecimalni akord Rizzija je različit od Vallottijeve, ali mu barem broj pruža oslonac protiv onih koji bi htjeli negirati postojanje ovog akorda.

2. Obrati akorda

Velike harmonije pankordizma imaju svoju moć u obratima i prepuštaju se razvitku kao u evoluciji. Dok svi akordi od 1^e do 57^e uzlaze ili silaze, osnovni ton stoji uvijek kao budni i apsolutni gospodar gdje se god nalazio. Osnovni ton čuva svu svoju snagu i zadaću¹⁹.

Ima sedam obrata kvindecimalnog akorda. Da se ne zbunimo tolikim brojkama, evo upute:

- I obrat — terca u basu od kvindecime
- II obrat — kvinta u basu od kvindecime
- III obrat — septima u basu od kvindecime

I OB. II OB. III OB. IV OB. V OB.

15^A 3^A od 15^A 5^A 7^A 9^A 11^A
U BASU itd.

Obrati kvatuordecim-akorda (14 ak.)

14^A 3^A od 14^A 5^A od 14^A 7^A itd. 9^A itd.
U BASU

Obrati nastaju na dva načina:

1. Da se harmonija obrće po tercama ili ako nužno treba po sekundama. Time se izbjegava susret 7^e sa 14^{om}, oktave (8^e) sa kvindecimom (15^{om}), 9^e sa 16^{om} ... ili

2. da se stavi 7^a ispod osnovnog tona, 9^a ispod 3^e, 11^a ispod 5^e, 13^a ispod 8^e. Ali i slobodnije, samo da basovi tonovi budu na svom mjestu.

(Nastavak slijedi)